

Kansen voor rewilding van beken en rivieren

Ykeliën Damstra
Free Flow - 12 sept. 2023

ARK

1

De natuur kan zich rijkelijk ontwikkelen door spontane natuurlijke processen zoals begrazing, overstromingen en predatie de ruimte te geven.

Park, present and future of European nature

ARK: Spontane robuuste en zelfredzame natuur

2

INHOUD PRESENTATIE

ARK Rewilding Nederland

1. Beken en rivieren in Nederland
2. Wat wil het water (de beek/rivier) zelf?
3. Rewilding van beek- en rivierdalen
4. Sturende factoren: bever en vegetatie
5. Kansen voor rewilding
6. Wat levert het op?

ARK Rewilding Nederland

3

1. BEKEN EN RIVIEREN IN NEDERLAND

Niks is meer natuurlijk.

We hebben er best een zootje van gemaakt. Bijna alles is door de mens vergraven, meestal om water zo snel mogelijk af te kunnen voeren. Gesleuteld om water te leiden/vast te houden/te gebruiken.

De kwaliteit laat nog steeds te wensen over en verbetert de laatste jaren niet verder (KRW).

UITGANGSPUNT: Watersysteem leidend laten zijn, niet alle functies er omheen

Toekomstige oorlogen gaan over water als we zo doorgaan
En het is toch wel heel raar dat wij in Nederland, in de Delta, gebrek aan (schoon) water hebben.

Kansen voor rewilding van beken en rivieren

4

1. BEKEN EN RIVIEREN IN NEDERLAND

Kansen voor rewilding van beken en rivieren

5

2. WAT WIL HET WATER ZELF

Bodem: verzameld water

Boven"lopen": vertraagd water (sijpend door vegetatie)

Middenlopen: spelend water (beweging, kracht en zuurstof)

Beneden"lopen": gesmoord water

Rivier: verbindend water

Zee: levend (zout) water

Kansen voor rewilding van beken en rivieren

6

2. WAT WIL HET WATER (DE BEEK/RIVIER) ZELF?

Boven"loop"

- Het koude en mineraalrijke grondwater treedt diffuus uit of via een bron
- Kwelmoeras, veen, bos en struweel vertragen de afvoer
- Er zijn geen greppels, gegraven loopjes en drainages

Kansen voor rewilding van beken en rivieren

7

3. REWILDING van BEKEN en RIVIEREN

Boven"loop" Wolfhaag (stroomgebied Geul)

- geen beekloopje meer
- drainages verwijderd
- moerasvegetatie remt en vangt water op
- natuurlijke begrazing
- aanvullinggrachten

- het water vertraagt (geen meandering!)
- pootafdrukken gevuld met regen- en grondwater
- bergend vermogen is vergroot t.o.v. landbouwkundig gebruik
- grond spoelt niet weg, maar wordt vastgehouden door moerasvegetatie/grachten

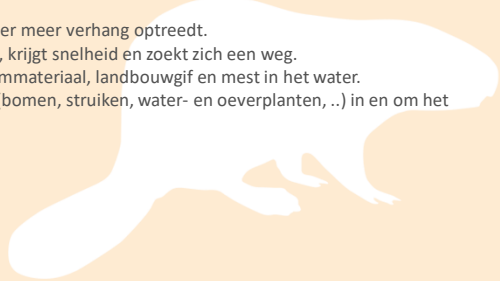
Kansen voor rewilding van beken en rivieren

8

2. WAT WIL HET WATER (DE BEEK/RIVIER) ZELF?

Middenloop

- Het water verzamelt zich als er meer verhang optreedt.
- Het water heeft meer kracht, krijgt snelheid en zoekt zich een weg.
- Er zit geen geërodeerd bodemmateriaal, landbouwgif en mest in het water.
- Beverdammen en vegetatie (bomen, struiken, water- en oeverplanten, ..) in en om het water.

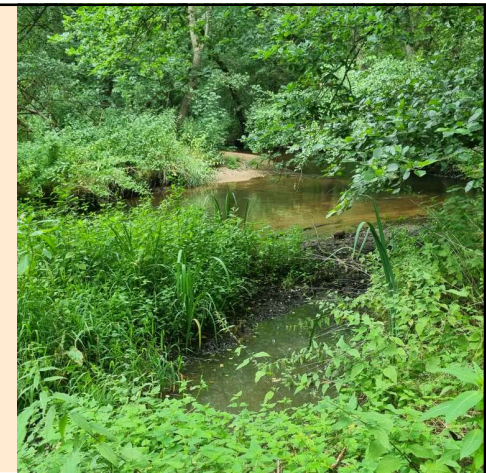
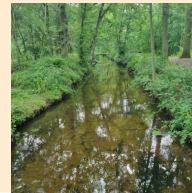
Kansen voor rewilding van beken en rivieren

9

3. REWILDING van BEKEN en RIVIEREN

Middenloop Swalm (zijriviertje Maas)

- geen beschoeiing
- Het water zoekt zich een weg
- broekbos en zeggenmoeras in het dal
- zand- modder-, en grindbanken
- bever (geen dammen hier)
- dood hout, takken, bladeren
- weinig pieken/overstromingen
- geen erosiemateriaal uit omgeving in beek
- biodiversiteit is hoog

Kansen voor rewilding van beken en rivieren

10

2. WAT WIL HET WATER (DE BEEK/RIVIER) ZELF?

Beneden"loop"

- Het water wordt gesmoord waar het verhang afneemt.
- Moeras, veen en bos zorgen voor langzame afgifte van water.
- Water wordt gezuiverd.
- Mondt uit in een hank of rivier(geul) of blijft in kom.
- Er is niet altijd contact met de rivier.

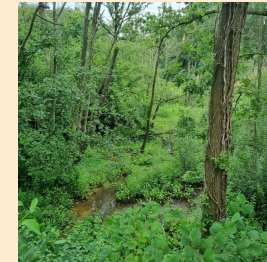

Kansen voor rewilding van beken en rivieren

11

Beneden"loop" Schellekensbeek (zijbeek Maas)

- verhang is afgenomen
- beekloop is losgelaten
- het water wordt gesmoord
- broekbosontwikkeling en moeras
- geleidelijke instroom in de Maas
- overstromingsdynamiek

Kansen voor rewilding van beken en rivieren

12

3. REWILDING van BEKEN en RIVIEREN

Waal/Millingerwaard -> Nijmegen

ARK in de jaren '80 gestart met 1,5 ha grondaankoop

Halfopen landschap met nevengeulen, rivierduinen, oobossen, struwelen, ruigtes

Extensieve jaarrondbegrazing met sociale kuddes

MAAR: verbinding met de Waal zelf is minimaal

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

13

3. REWILDING van BEKEN en RIVIEREN

Rivier Waal/Millingerwaard -> Nijmegen

Verbinding met de Waal zelf is minimaal door:

- Scheepvaart
- Kribben
- Stenen in oevers
- Rivierbodemdaling
- Minder reguliere overstromingen/dynamiek in de uiterwaarden

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

14

3. REWILDING van BEKEN en RIVIEREN

Grensmaas (Zuid-Limburg)

Grindrivier met instromende beken, geulen, plassen, zand- en grindbanken, oobossen, struwelen, ruigtes

Extensieve jaarrondbegrazing met sociale kuddes

Mensen kunnen overal struinen

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

15

 4a. Sturende factor in beken en rivieren = VEGETATIE

Overall is de invloed van wel/niet vegetatie (in en om het water) groot

Bepalend voor morfologische en ecologische processen, watertemperatuur

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

16

 4a. Sturende factor: VEGETATIE

Watersysteem op orde brengen:

- Ruimte nodig (aankoop gronden door ws/tbo)
- Landbouw (mest en chem. bestrijdingsmiddelen en bodemmateriaal) uit beek- en rivierdal
- Procesgestuurd ontwerpen ipv historisch
- Oeververdediging eruit – natuurlijke overgangen water <=> land
- Bos en moeras, ruigte laten ontstaan

Mechanische vegetatieonderhoud in beek en op oever alleen incidenteel:

- Jaarlijkse kosten gaan flink omlaag
- In te zetten voor lokale aanpassingen

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

17

 4b. Sturende factor:
BEVER

[20230723_112354.mp4](#)

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

18

 4a. Sturende factor: BEVER

Niet alleen invloed in beken door aanleg dammen

Ook door:

- omknagen bomen
- snoeien struiken
- eten kruiden en wortelstokken
- aanleggen wintervoorraad voor burcht
- kanaaltjes en ingang hol houden tijdens droogte langer water
- burcht biedt ook woonruimte voor andere dieren

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

19

FREE FLOW
met moeras, beverdammen, dood hout in het water???

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

20

5. KANSEN VOOR REWILDING

DROMEN – DURVEN - DOEN!!

Water bergen bij de bron:
Overal in het **heuveland**
Oostflank Veluwe (Verloren beek/Wisselse veen)

Water ruimte geven in middenloop:
Gelderse Vallei, bijvoorbeeld **Puttenerbeek**
Overijsselse Vecht
Regge

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

21

Afvoer vertragen in de benedenloop:
Hierdense beek - Randmeer
Reest
Swalm

Rivier + verbinding met zee:
IJssel
Hunze via Reitdiep naar Lauwersmeer

Oproep:
Wie ziet in haar/zijn werkgebied kansen voor rewilding?

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

22

Dynamische rivierbosweide

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

23

5. KANSEN VOOR REWILDING

Heuveland en Oostflank Veluwe
Overijsselse Vecht - mooie meanders, maar ook hier oeverbeschoeiing en ws haalt bomen en struiken weg op de oevers, grotere aaneengesloten gebieden met natuurlijke begrazing
Puttenerbeek - landbouw uit beekdal of overstroming accepteren, bomen en struiken in oevers
Hunze – goed op weg, grote oppervlakten uit de landbouw, rewildingslag verder inzetten, verbinding met Lauwersmeer/Waddenzee

IJssel - zonder scheepvaart, zonder kribben en oeverbestorting van stenen e.d. op antiworteldoek (plastic), vrij afwaterend in lengte en breedte, bevers (zijn er al)/edelhert/wild zwijn, mais uit de uiterwaarden, hoogwatergeul Veessen-Wapenveld vaker mee laten stromen, hoogwatervluchtplaatsen, overal natuurlijke begrazing met sociale kuddes, verbinding met binnendijks gebied en robuuste corridors naar Veluwe en Sallandse Heuvelrug.

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

24

5. WAT LEVERT HET OP?
GEZOND en GENOEG water

Drinkwater: Waterwinning uit oppervlaktewater mogelijk; genoeg water met goede kwaliteit en energie

Ecologisch: rijke en gevarieerde flora en fauna met veerkracht

Klimaat: Verdroging vermindert (water bergen); CO2-opvang (moerassen/veenontwikkeling); verkoelend (vegetatie)

Landbouw: gezond water aanwezig in droge tijden

Veiligheid: Gedempte piekafvoeren; minder overstromingen

Welzijn en gezondheid: Water en natuur is goed voor mensen (van te genieten, op te laden, de tijd te vergeten, ...).

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

25

5. WAT LEVERT HET OP?

GEZOND en GENOEG water

Drinkwaterwinning vooral uit oppervlaktewater

Blijve gezonde mensen

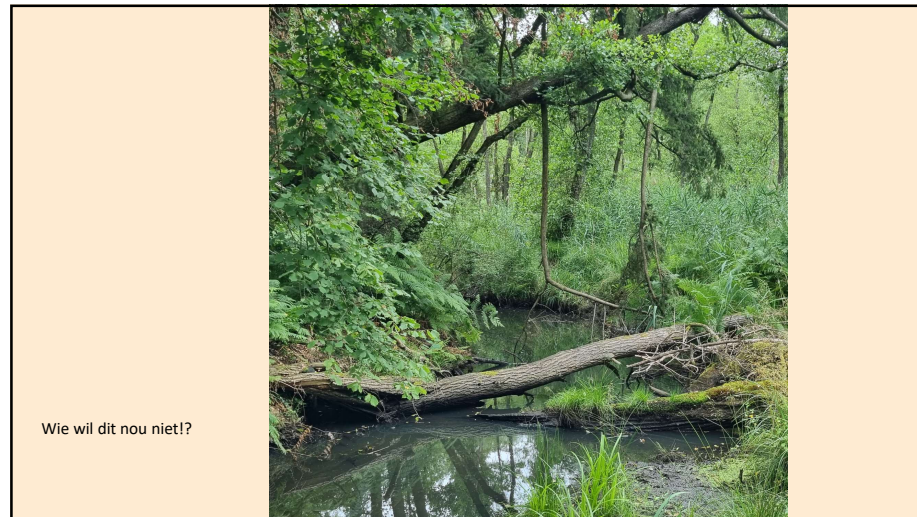
Boeren zonder droogtestress en angst voor overstromingen

Prachtige natuur met ontzettend veel variatie, dieren en planten

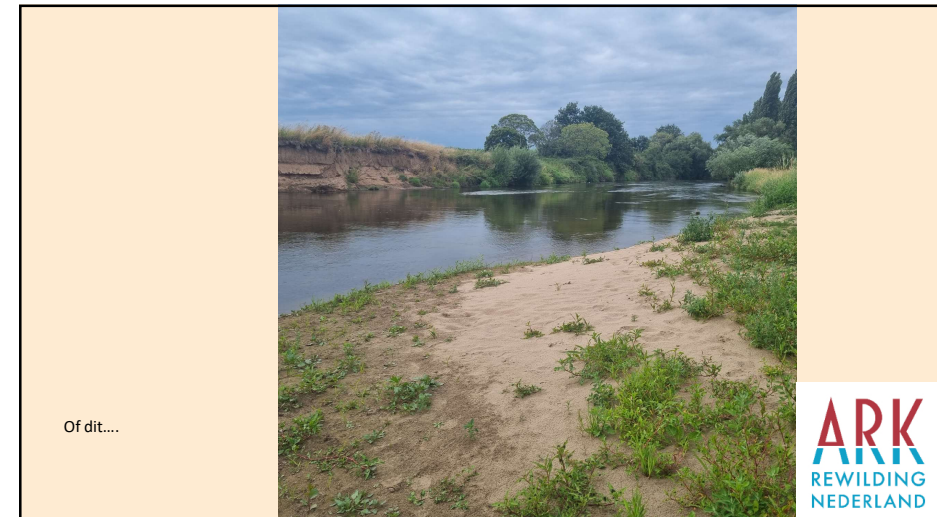
Verkoeling en veiligheid

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

26

27

28

29

- Watersysteem leidend laten zijn
- Ruimte voor water: Hele beek-/rivierdalen functie voor natuur en water
- Natuurlijke processen als ontwerpprincipes
- Durven loslaten
- Mensen betrekken bij het belang, de schoonheid en de energie van water

 Kansen voor rewilding van beken en rivieren

30